

LOVAS ILDIKÓ

Kijárat az Adriára

AVAGY JAMES BOND BÁCSKÁBAN

(Részlet)

(III.) Violette Szabó

James Bond, miután kiúszott a partra, a nőt már nem találta ott. Elismeréssel gondolt rá, mert nem is akarta ott találni. És egyszerűbb volt így elbúcsúzni, mint magyarázkodni. James Bond nagyon élvezte a Casablanca című filmet, amelynek bemutatóján sikerült ott lennie, sajátjának tekintette, de nem kívánta eljátszani Bogart szerepét. Azon gondolkodott, mi történhetett abban az országban, amiről ő nem tud, amit nem vett észre, amelynek olyan nagyszerű emberei voltak, mint Kertész Mihály, a Casablanca rendezője, vagy az a másik, Molnár Ferenc – egyik színdarabjában látta Ingrid Bergmant –, hogy ennyire furcsán viselkednek benne az emberek. Pedig inni nagyon tudnak és szeretni is, nagyszerű dolgokhoz értenek, a legfontosabb dolgokhoz, miért rontják hát el a politikában? Duško Popov, ahogyan a legritkább esetben nevezték, egyre fontosabbnak érezte, hogy utána járjon ennek. Nem mellékes, hogyan alakulnak ott a dolgok – erről sikerült is meggyőznie feletteseit, így vonatra szállt és Budapesten keresztül megérkezett arra az állomásra, amelyért néhány hónappal később ádáz küzdelmet folytattak a partizánok, az egyik legkiválóbb sportoló ott halt meg a fekete-fehér kövezeten.

1944 június volt. A néhány napos fiumei kikapcsolódás alatt meghatározó dolgok történtek, de ezekről Bondnak nem volt közvetlen tudomása, mert szabadságideje alatt hanyagolta a brit titkosszolgálatvaló kapcsolattartást. Június 20-án merényletet kíséreltek meg Hitler ellen, ami miatt elhalasztották a Vis szigetén tartózkodó Legfelsőbb Parancsnokság elleni támadást. Ennek pedig döntő befolyása volt – ha nem is világháború kimenetelére, de a térség jövőjére nézve mindenképpen, hiszen mint Bond egyik amerikai kollégájától megtudta, amerikai közbenjárásra, angol felügyelet alatt Tito és Šubašić, a Londonban székelő emigráns kormány képviselője Vis szigetén tárgyalóasztalhoz ültek. Arról azonban nem tudtak, hogy az angol és szovjet körök már megállapodtak a Balkán-befolyást illetően. Bond amerikai kollégája elmondta, hogy Halifax washingtoni angol nagykövet május 30-án azt kérdezte a külügyminisztériumtól, milyen álláspontot foglalnak el az Anglia és Szovjetunió közötti megegyezéssel kapcsolat-

ban, amelyben az oroszok ellenőrzést kapnának Románia, Anglia viszont Görögország felett. Októberben a helyzet annyiban változott, hogy Eden és Churchill moszkvai tartózkodásakor 75:25 illetve 80:20 arányban a Szovjetunióé lesz az irányítás Bulgáriában, Magyarországon és Romániában, Jugoszláviában pedig 50:50 arányban osztanak meg befolyásukat.

James Bond és amerikai kollégája igen sokat ittak beszélgetés közben, valahogy nehezükre esett elhinni, hogy ennyi lesz a győzelem, hoci-nesze. Sajnálták, hogy az a vadállat életben maradt, Bond megemléltette, Eva Braun bizonyára ideges és méginkább magába zárkózó lett, örültek, hogy nem indult újabb támadás, de kétségeik voltak afelől, hogy Közép-Kelet Európának ilyen felosztása jó irányt ad a békének. Aminek közeledtét már mindannyian érezték.

Az emberek leginkább felejteni akartak. Senki nem akart olyan könyvet venni, amely arra emlékezteti, amit leginkább felejteni akart.

Az idő múlásával azt a legnehezebb megérteni, hogy van olyan állapot, helyzet, amikor már nem számít, van-e igazság egyáltalán. Az, hogy a félelem, ami bekúszik a kapuk alatt, az eszme, amit elhinni nem kell, de követni annál inkább, mekkora fájdalmat tép ki a lélekből, nem számít, nem számít. Felejteni és élni kell. Jóleső amnézia, amiről szó van, s éppen annyi ideig tart, amennyi ahhoz kell, hogy ne bolonduljon meg: akinek a férje hadifogságban, akinek a fia elesett, akinek a szerelmét főbe lőtték, akít megerőszakoltak, akinek a kisgyereke belehalt a vérhasba.

Ilyesmi az élet.

Csak mondom, hogy el ne felejtsem magam is.

Mert annyiszor és annyiféleképpen sikerült majdnem elfelejtenem.

Miközben valami távoli célt kezdtem el szeretni.

Megtanultam, hogy a célt szeretni kell, ezért túl sok kompromisszumot kötöttem a mindennapokban. Holott semmiben, de semmiben sem. Csak kialakult bennem ez a kettőség: lakom, de élni majd azután fogok. A lemondás fikarcnyi gondot nem jelentett.

Egészen a védekező vidékiességig jutottam.

Az utcán gyakran köpködnek. Ráköpnék a cipőmre. Undorral nézek, hallom a kérdést: errefelé nem szoktak? Lesütöm a szemem: bocsánat.

Rezesbanda a központban, laza csávók a szökőkútban. Döbbenten nézek, hallom a kérdést: valami nem tetszik? Lesütöm a szemem: bocsánat.

Errefelé.

Arrafelé.

Ha kell, bocsánatot kérek bárkitől ezért a városért, hogy olyan, amilyen.

S gyakran kell. Mert senki sem biztos abban, hogy az övé.

Hányszor nyerhetjük vissza, amit elveszítettünk.

Gondolom, nem azért döbbenek meg a szökőkutas fürdőzéstől, a rezesbandától, a köpködéstől, mert azt bizonyítják, hogy én elveszítettem valamit.

Gondolom, ők nem azért ugranak a kérdéseikkel tekintetemnek, mert azt bizonyítják, megnyertek valamit.

Egy várost.

Mert egy lófaszt van így, noha pontosan így van.

Ez mindannyiunk részéről rendkívül vidékies magatartás.

Rómában mulattak a szökőkútba ugrott fiatal férfiakon, majd jött a rend őre s rendet tett.

Mindenki bizonytalan, ezért sértődött vagy agresszív.

Bizonyára azért, mert ez a vidéki város nem Róma, sokkal inkább egy szecsesziós stílusban készült útjelző tábla Észak–Dél felirattal.

És ha azt mondom: hányszor nyerhetjük vissza, amit elveszítettünk, mindenki a saját győzelmére gondol, különösen, ha éppen háború van körbe-körbe.

Nem akarok arra gondolni, hogy itt élek. Csak itt lakom. Ez a kompromisszum.

Útjelző tábla alatt jó lenni: lehetőség, lehetőség, lehetőség.

Mindenkié.

James Bond semmiképpen nem tartotta jó ötletnek, hogy úgy osszanak fel országokat, ahogyan a csirkéket kötik párba a piacon, ott hever két pár összekötött láb, két pár szárny verdes eszeveszetten és értetlenül, indulna két törzs ellenkező irányba. Ilyesmit látott a bácskai piacon James Bond, mondta is azon a részeg éjszakán amerikai kollégájának, iszonyú látvány két összekötözött csirke. Később, amikor kipattant a Tricycle affair néven is csak szűk körben ismert botrány, Bondnak sokkal inkább azzal kellett foglalkoznia, hogy tisztára mossa magát az őt ért vádaktól, a továbbiakban nem tudott olyan segítőkészen foglalkozni ezzel a területtel, amit 1944 június–októberi jelentéseiben az összekötözött csirkékként emlegetett. Pontosán nem lehet tudni, hogy a nyugati és keleti befolyást nevezi-e így, vagy az újonnan alakuló országot, de az nyilvánvalóvá válik a jelentéseket olvasva, hogy Bond legalább annyira szívügyének tekintette ezt a területet, amennyire három évvel korábban azért is mindent megtett, hogy vegyék komolyan Pearl Harbor megtámadását jósló jelentését. Talán személyes sorsa alakulásában is szerepet játszik, hogy felettesei mindkét esetben mellőzték a Bond-jelentéseket. Nem vették egészen komolyan. Mert ahogyan az lenni szokott, nem csak a kémek készítenek jelentést, hanem róluk is készülnek jelentések. Ezért dolgozik olyan sok ember ezeknél a szolgálatoknál. És a Bondról szóló jelentések mindegyikében komoly szerepet játszanak a nők. Azt senki nem vette komolyan, amikor Bond hivatalból udvarolt, vegyük például Eva Braunt, hiszen a bugyival együtt sokszor fontos információ is a birtokába került. Azzal sem igen törődtek, amikor Párizs mulatóiból többedmagával távozott, és a társaságban ő volt az egyedüli férfi, hiszen erről kapta a becenevét: egy Triciklitől senki nem várja, hogy egyetlen nővel szuszmogjon a Savoyban. Két eset azonban megülte a felettetek gyomrát. Az elsőt Violette Szabónak hívták, egy angol férfi és egy francia nő

lánya volt, akivel Bond a brixtoni középiskola előtt ismerkedett meg. Violette kilenc évvel volt fiatalabb a kémnél, és rövid élete végéig szeretettel gondolt vissza rá, hiszen neki köszönhette azt, hogy két dologban is megtanult hinni: az egyik önmaga volt, a másik pedig az, hogy lehet és érdemes tenni a fasizmus ellen. Rövid kapcsolatuk alatt Bond igen elhanyagolta munkáját, és mentségéül még az sem szolgálhatott, hogy akkor, 1939-ben még nem vették állományba, mindössze informális beszélgetésekre hívták különböző londoni klubokba, ahol a playboy-életmódjáról közismert férfi amúgy is sűrűn megfordult. Ezeken a beszélgetéseken a közép-európai adatokat pontosította, és rádiófelvételeket fordított angolra. Gyors esze és nagyfokú alkalmazkodó képessége miatt a brit titkosszolgálat nem kis mértékben számított rá. Violette Szabót akkor még Bushellnek hívták és tizennyolc éves volt. Bonddal igen gyakran látogatták a mozielőadásokat, de a filmhíradót átsókolózták, pedig Bond abból is sok adatot merített, amit kombinatív elméjében feldolgozva tállalhatott, nem ritkán lekörözve a hivatásos kémeket. Ilyen a szerelem. Elvakulttá tesz a világ dolgai iránt. Mint arról a brit titkosszolgálat sokat tudott, Bond szülőhazájának szomszédságában, Magyarországon igen furcsa – azt még nem mondták ki, hogy rossz – irányt vett a politika, hiszen Horthy a német Auslandorganisation igazgatójával folytatott beszélgetésében hangot adott a franciákkal szembeni ellenszenvének, mocskos nemzetnek nevezve őket, majd az angol fiatalok körében tapasztalható dekadencia felett sajnálkozott. Végül kijelentette, hogy el van szánva, hogy jóban-rosszban kitart Németország mellett. A szolgálat embereivel folytatott megbeszéléseken Bond elhessegette annak lehetőségét, hogy Magyarország képes volna ilyen örültségre. Inkább azon viccelődött, hogy ha a magyar kormányzónak módja lett volna egy félig angol, félig francia lányt megismerni, amilyen Violette, bizonyára másként beszélne. James Bond szerelmes volt, akár egy fajdkakas, és mást sem csinált, csak a valóban kivételes szépségű Violette-vel foglalkozott. Mivel azonban szerelmeskedni sem lehet megszakítások nélkül, a szünetekben pedig valamit általában beszélgetni illik, Bond – jártasságát fitogtatva – részletesen elemezte Violette-nek az európai helyzetet. Nem számított arra, hogy a lánglelkű franciaság kerekedik felül a lányban, de így történt. Amikor Violette Európába hívta Bondot, az nemet mondott. Így aztán a fiatal és antifasiszta eszmékben mélyen hívő lány egymagában ment Párizsba, ahol összeismerkedett Etienne Szabóval, a Szabad Francia Hadsereg tisztjével és 1940 augusztus 21-én hozzá is ment feleségül. Hát ezért ment Bond 1940 nyarán Portugáliába, ahol hagyta magát az Abwehr által beszervezni. A kettős ügynökökre leselkedő veszélyektől nem félt. Antináci beállítódása még szerelmi csalódásánál is erősebb volt, de mivel a brit titkosszolgálatot nem értesítette előre terveiről, eleinte kétkedéssel kezelték jelentéseit. Így fektették el a Pearl Harborra vonatkozót is. És figyelték, nem esik-e újra szerelembe, hiszen akkor kiszámíthatatlanná válik – ezt tudták róla.

Violette Szabó életéről nem sok adatunk van. Nem sokkal azután, hogy megszületett a kislányuk, akit Tanianak nevezett el, megtudta, hogy a férje elesett El Alameinnél. Hirtelen felidéződött benne mindaz a szépség, gondtalanság és remény, amivel elhagyta Londont és James Bondot, eszébe jutott minden terv, vágy és boldog remegés, amivel a férjétől búcsúzott, és eszébe jutott az is, hogy életében minden szép pillanatot és minden boldogtalanságot egyetlen dolog köt össze: a háború. Lánglelkű francia lány volt, és boldogtalan, özvegy anya lett belőle. Nem gondolkodott azon, tehetne-e mást is azon kívül, hogy csatlakozik a SOE-hez. A jelentésekben ezt írták róla: vérmérséklete miatt alkalmatlan erre a munkára. A terepen veszélybe sodorhatja mások életét. A SOE francia részlegének vezetője, Maurice Buckmaster ezredes mégis kiképezte és terepre küldte azal a feladattal, hogy tapogassa ki az ellenállás lehetőségeit Rouen körzetben. Annak ellenére, hogy egy időre a rendőrség letartóztatta, a munkát sikerült elvégeznie. Hat héttel később Angliába utazott. Bonddal már nem találkoztak többet, néhány baráti hangú levelet váltottak, egyik ilyen levélben küldte el esküvői fényképét is, amit Bond attól kezdve mindig magánál hordott. Az útjába kerülő nők jórésze nem tudta, kit ábrázol a fotó, úgy gondolták, talán Bond húga lehet a balonkabátos, kalapos, vidáman mosolygó fiatal nő, aki egyik kezében fekete kékításkáját és kesztyűjét szorongatja, balját pedig szorosán a mellette álló egyenruhás férfi karjába fűzi. Még Eva Braun is csak annyit mondott, amikor a kém tárcájában meglátta a fényképet, hogy irigyli ennek a mosolynak az áradását, és nem kérdezett semmit, féltékenységnek nyoma sem volt a tekintetében. Mintha nem látta volna, hogy az egyenruha francia volt. Vagy nem is látta, csak a boldog mosolyra figyelt.

Van ilyen.

Violette Szabó 1944 júniusában tért vissza Franciaországba. Jacques Duffourral, a francia ellenállás egyik tagjával álltak lesben, amikor a német járőrök rajtuk ütöttek. Violette tüzet nyitott, lehetőséget adva Duffournak a menekülésre. Őt viszont letartóztatták és előbb Limoges-ba, majd Párizsba vitték. Miután a Gestapo megkínózta, a németországi Ravensbruckban lévő koncentrációs táborba szállították.

Ezidőtájt Bond Fiumében nyaralt, megismerkedett Mayer Ottmár özvegyével, akibe bele is szeretett. A tengerpartról Bácskába érkezett.

1945 tavaszán, miközben a szövetségesek már szinte bejutottak Németországba, Violette-t kivégezték. Poszthumusz megkapta a Croix de Guerre-t és a George Crosst.